

Ailede Yaşlı ve Aileye Etkisi

Yrd. Doç. Dr. Dilek CİNGİL

GİRİŞ

Yaşlılığın toplumsal düzeyde değerlendirilmesi için kullanılan başlıca ölçütler; yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki payı, doğumda beklenen yaşam süresi, nüfusun ortanca yaş değeri ve nüfusun ortalama yaş ortalamasıdır (Bilir, 2006). Global nüfusun % 11'i, Avrupa Bölgesinin % 20'si 60 yaş ve üzeridir (WHO, 2013). Türkiye'de 65 yaş ve üzeri yaşlılar 2014'de nüfusun % 8.0'ini oluşturmakta, 2023'te bu oranın % 10.2 olacağı tahmin edilmektedir (TÜİK, 2014). Son yıllardaki istatistikler dünyada ve Türkiye'de yaşam süresinin giderek uzadığını göstermektedir (WHO, 2013; Sağlık İstatistikleri Yıllığı, 2013). Yaşlı nüfusun artması ve yaşam süresinin uzamasıyla birlikte yaşlılarda bağımlılık ve bakım sorunları gündeme gelmektedir. Bu durumla ters orantılı olarak yaşlı bakımında önemli role sahip olan hemşirelerin azlığı tüm dünya ülkeleri için önemli bir sorundur (Carlson et all., 2014; Olt et all., 2014). Avrupa Birliği'nde 100.000 kişiye düşen hemşire sayısı 842 iken Türkiye'de 197'dir (WHO, 2013; Sağlık Eğitimi ve Sağlık İnsangücü Durum Raporu, 2014). Bu projeksiyonlar aile bakımının; yaşlının psikososyal iyiliği ve bakımın devlete maliyeti açısından daha uygun olduğunu göstermektedir.

YAŞLILIĞIN TANIMI VE YAŞLILARDA BAĞIMLILIK

Yaşlılık bir toplumdan diğerine ve çağa göre farklılık gösterir. Yaşlanma bireysel bir değişim olarak kişinin fiziksel ve ruhsal yönden gerilemesidir. Bu durum, bireysel olmakla birlikte, toplumsal değerler ve diğer etkenlerle toplumda yaşlı ve yaşlılığa verilen değeri ve yeri belirlemektedir. Bu nedenle yaşlılık sadece biyolojik bir olay olmayıp, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir olaydır (Yaşlanma Ulusal Eylem Planı Uygulama Programı Taslağı, 2012).

“Engellilik” ya da bağımlılık; kişinin altı günlük yaşam aktivitesinden bir veya daha fazlası için denetim dâhil yardım alması ya da sekiz aletli günlük yaşam aktivitesinden birini veya birkaçını gerçekleştirmek için yardımcı cihazlar (baston, tekerlekli sandalye, tüpler) kullanması olarak tanımlanmıştır: Günlük yaşam aktivitelerine banyo, giyinme veya tuvaleti kullanma; aletli günlük yaşam aktivitelerine alışveriş, yemek hazırlama ve para yönetimi örnek olarak verilebilir. “Kronik engellilik” bağımlılığın üç ay veya daha uzun sürmesi olarak tanımlanır (Spillmann, 2007).

Dünyada ve Türkiye'de “yaşlılarda günlük yaşam aktivitelerinde bağımlılık düzeyi” ile ilgili yapılan çalışmalarda yaşlıların farklı alanlarda ve oranlarda bağımlı olduğu, cinsiyetler arasında bağımlılık durumunun değiştiği, medeni durumun bağımlılığı etkilediği, büyük bir çoğunluğunda bağımlılıkla birlikte en az bir kronik hastalığın bu duruma eşlik ettiği ve yaşlıların diğer bir kişinin yardımına gereksinim duydukları tespit edilmiştir (Kaya ve ark., 2010; Aires et all., 2010; Hacıhasanoğlu ve ark., 2012). TÜİK (2014)'e göre *ülkemizde* yaşlı bağımlılık oranı (65+ yaş) 2000'de % 6.7 iken 2014'de % 11.7'ye yükselmiştir (TÜİK, 2014).

NÜFUSUN YAŞLANMASININ AİLE VE TOPLUM ÜZERİNE ETKİLERİ

Sağlığı yeniden biçimlendiren altı etki vardır: Nüfustaki demografik değişiklikler, kamu (toplum) ve hasta tüketiciliğinde büyüme; değişen kronik hastalık ve uzun süreli bakım hizmetlerinin yapısı; finansman ve hizmetlerin sigorta kapsama konuları; sağlık bakım politikası ve ülkelerin hazırlıksız yakalanabileceği (doğal afetler, epidemik ya da pandemik enfeksiyon hastalıkları, yaşamımızdaki teknolojik değişimler, politik değişimler, 1960'larda sivil hak-

KAYNAKLAR

- Aires M, Paskulin LMG, Pinheiro de Morais E: Functional capacity of elder elderly: comparative study in three regions of Rio Grande do Sul Rev. *Latino-Am. Enfermagem*, 18; 11-17, 2010.
- Aydın Bektaş H, Şahin H: Dahiliye kliniklerinde yatarak tedavi gören geriatrik hastaların mediko-sosyal özellikleri. *Akademik Geriatri Dergisi*, 2; 106-113, 2010.
- Aile ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü. Yaşlı ve Aile İlişkileri Araştırması Ankara Örneği, Ankara, 2005: http://www.athgm.gov.tr/upload/mce/eskisine/files/kutuphane_44_Yasli_ve_aile_iliskileri_arastirmasi.pdf. (02.02.2013)
- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. V.Aile Şurası "Aile Destek Hizmetleri" Komisyon Kararları, Ankara, 5-7 Kasım 2008: <http://www.athgm.gov.tr/upload/mce/eskisine/files/aile5.pdf>. 02.02.2013.
- Bilir N: *Türkiye'de ve Dünyada Yaşlılarda Demografik Özellikler*. Arıoğlu S, (editör). Geriatri ve Gerontoloji, Ankara, MN Medikal&Nobel, 2006, s. 3-9.
- Bonnie Callen, Cherie Rector: *Older Adults: Aging in Place*. In: Allender JA, Rector C, Warner KD, (eds). Community & Public Health Nursing Promoting The Public's Health, 8th ed, China, Wolters Kluwer Health Lippincott Williams & Wilkins, 2014, p:809.
- Cöbek Ünalın P, Uzuner A, Dinç D, Çifçili S: Bakıcıların sesi; yaşlılar ve bakıcılık hakkındaki algı ve tutumları. *Turkish Journal of Geriatrics*, 12; 18-24, 2009.
- Carlson E, Ramgard M, Bolmsjö I, Bengtsson M: Registered nurses' perceptions of their Professional work in nursing homes and home-based care: A focus group study. *International Journal of Nursing Studies*, 51(5); 761-767, 2014.
- Daire AP, Torres J, Edwards NN: Family Caregivers: Psychosocial Impacts and Clinical Needs. *ADULTSPAN Journal*, 8(2); 67-80, Fall 2009.
- Döhner H, Kofahl C: EUROFAMCARE. Supporting Family Carers of Older People in Europe –the Pan-European Background Supporting Family Carers of Older People in Europe Empirical Evidence, Policy Trends and Future Perspectives: http://www.uk.de/extern/eurofamcare/documents/nabares/peubare_a4.pdf. (30.01.2013).
- Fadıloğlu Ç: *Evde Bakım Hizmetlerinin Gelişimi ve Önemi ve Yaşlılıkta Evde Bakım*. Fadıloğlu Ç, Ertem G, Aykar FŞ. (editörler). Evde Sağlık ve Bakım, Amasya, Göktuğ Basın ve Yayıncılık, 2013, s:5-177.
- Feinberg LF: Caregiver assessment understanding the issues. *American Journal of Nursing*, 108; 38-39, September 2008.
- Feinberg LF: *Strengthening families: Forging consensus on caregiver assessment. Family caregiving*. State of the art, future trends: Family Caregiver Alliance, Chicago, p: 30-34. 2007 Mar 6.
- Friedman E: The New Meaning of Caring: *Forces Reshaping 21st Century Health Care Family caregiving: State of the art, future trends*. 2007 Mar 6; Family Caregiver Alliance, Chicago, p: 5, 2007 Mar 6.
- Hacıhasanoğlu R, Yildirim A, Karakurt P: Loneliness in elderly individuals, level of dependence in activities of Daily living (ADL) and influential factors. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 54; 61-66, 2012.
- Honea NJ, Brintnall RA, Given B, Colao DB, Northouse LL: Nursing assessment and interventions to reduce family caregiver strain and burden. *Clinical Journal of Oncology Nursing*, 12; 507-516, 2008.
- Kaya E, Özbek S, Tekin A, Ergin S, Yaman A: KOAH'LI yaşlı hastalarda günlük yaşam aktivitelerinin değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Geriatrics*, 13; 111-116, 2010.
- Karadakovan A (editör): *Yaşlı Sağlığı ve Bakımı*. Ankara, Akademisyen Kitabevi, 2014, s:16.
- Levine C: The hospital nurse's assessment of family caregiver needs. *American Journal of Nursing*, 111; 47-51, October 2011.
- Olt H, Jirwe M, Saboonchi F, Gerrish K, Emami A: Communication and equality in elderly care settings: perceptions of first- and second-generation immigrant and native Swedish health care workers. *Diversity and Equality in Health and Care*, 11; 99-111, 2014.
- Osmanoğlu E: *Türkiye'de Ailelerin Eğitim İhtiyaçları*. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, Net Ofset, Ankara, s:55-289, 2011.
- Robison J, Fortinsky R, Kleppinger A, Shugrue N, Porter M: A broader view of family caregiving: effects of caregiving and caregiver conditions on depressive symptoms, health, work, and social isolation: *Journal of Gerontology: Social Sciences*, 2009, 10. 1093/geronb/gbp015. [http://www.cga.ct.gov/coa/PDFs/Reports/Robison%20JGSS09%20caregiving%20\(2\).pdf](http://www.cga.ct.gov/coa/PDFs/Reports/Robison%20JGSS09%20caregiving%20(2).pdf). (24.01.2013).
- Sağlık İstatistikleri Yılı 2012**: <http://www.saglik.gov.tr/TR/dosya/1-7578/h/istaturk2012.pdf> (18.11.2014).
- Sağlık Bakanlığı Evde Bakım Hizmetleri Sunumu Hakkında Yönetmelik, T.C.Resmi Gazete Sayı:25751, 10.03.2005.
- Sağlık Bakanlığınca Sunulan Evde Sağlık Hizmetlerinin Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Yönerge, Onay tarihi.01.02.2010: <http://www.saglik.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?> 03.05.2010.
- Sağlık Bakanlığı Web Sitesi, <http://www.saglik.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?> (03.05.2010).
- Sağlık Bakanlığı Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Halk Sağlığı Müdürlüğü Yönetim Rehberi Ankara. 2012, s:20.
- Sağlık İstatistikleri Yılı 2013: <http://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/istaturk2012.pdf> Erişim Tarihi: 26.05.2014

29. Schmall VL: Family Influences. In: Meiner SE(editor). Gerontologic Nursing, Fourth Edition, United States of America, Elsevier Mosby, 2011, p:102.
30. Schmall VL: *Family Influences*. In: Meiner SE(editor). Gerontologic Nursing, Fourth Edition, United States of America, Elsevier Mosby, 2011, p:102.
31. Sinunu M, Yount KM, Whab El Afify NA: Informal and formal long-term care for frail older adults in Cairo, Egypt: family caregiving decisions in a context of social change. *Journal of Cross Cultural Gerontology*, 24; 63-76, 2009.
32. Spillmann B: Research on Caregiving Patterns and Characteristics: Key Trends in Family Caregiving. Family caregiving: State of the art, future trends.: 2007 Mar 6: Chicago: Family Caregiver Alliance; 2007: p.12-16. http://www.caregiver.org/caregiver/jsp/content/pdfs/2007_asa_preconference_proceedingsII.pdf. 12.03.2013.
33. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Müdürlüğü: Yaşlanma Ulusal Eylem Planı Uygulama Programı Taslağı, 2012: Ankara. <http://www.ozurluveyasli.gov.tr/tr/html/703/Yaslilik+Eylem+Plani>, 16.01.2013.
34. Toseland RW, Smith T. Supporting caregivers through education and training. *National Association of State Units on Aging*, 5; 1-3, 2001.
35. Toseland RW, Smith T: Supporting caregivers through education and training. *National Association of State Units on Aging*, 5; 1-3, 2001.
36. Türkiye'de Sağlık Eğitimi ve Sağlık İnsangücü Durum Raporu 2014, YÖK Yayın No: 2014/1, sayfa:88, <http://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/insangucu.pdf>, Erişim tarihi: 26.05.2014
37. WHO: World Health Statistics 2013: http://www.who.int/gho/publications/world_health_statistics/EN_WHS2013_Full.pdf?ua=1. (11.04.2014).
38. Yılmaz M, Sametoğlu F, Akmeşe G, Tak A, Yağbasan B, Gökçay S, Sağlam M, Doğanılmaz D ve Erdem S: Sağlık hizmetinin alternatif bir sunum şekli olarak evde hasta bakımı. *İstanbul Tıp Derg - Istanbul Med J*, 11(3); 125-132, 2010.